

Angelika Lenart¹

Dziecko ma swoje prawa

Wstęp

*Dziecko – już mieszkaniec, obywatel i już człowiek.
Nie dopiero będzie, a już jest².*

Przytoczone słowa Janusza Korczaka, dostrzegają małego człowieka i wskazują, jak ważnym jest członkiem rodziny, życia społecznego i religijnego. Ukazują, że dziecko ma swe prawa, powinno być traktowane jako ważna osoba, część istniejącego i tworzącego się świata, jego teraźniejszość i przyszłość.

Wielkim obrońcą godności dziecka był Święty Jan Paweł II, który w adhortacji *Familiaris Consortio* mówi, napominając „W rodzinie, wspólnocie osób, szczególną troską winno być otoczone dziecko; należy rozwijać głęboki szacunek dla jego godności osobistej oraz ze czcią i wielkodusznością służyć jego prawom”³. Tymi słowami Jan Paweł II zwraca uwagę nas wszystkich na godność dziecka jako człowieka w dobitny i konsekwentny sposób wskazuje na jego prawa i konieczność ich ochrony.

¹ Mgr – asystent rodziny w Ośrodku Pomocy Społecznej, doktorantka KUL, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Instytut Pedagogiki, Katedra Pedagogiki Ogólnej, e-mail: angelikalenart@vp.pl, ORCID: 0000-0002-4106-1518

² J. Korczak, *Pisma rozproszone*, t. 1: *Listy (1913–1939)*, „Dzieła”, t. 14, Warszawa 2008, s. 204.

³ Jan Paweł II, *Adhortacje Familiaris Consortio*, [w:] *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. I, Kraków 2006, s. 125.

Prawo powinno ułatwiać dzieciom opieranie się przemocy i roszczeniom ze strony dorosłych, budować ich pozytywne relacje, dawać im bezpieczeństwo w codziennym życiu, zachęcać do podejmowania działań, wyrażania swojego zdania i poglądów, jak też umożliwiać wiarę we własne siły.

Dzieci powinny być uważane za istotną część społeczeństwa, ich prawa do rozwoju i życia społecznego to nie tylko „papierowy przywilej”. Powinno mieć ono zapewnione odpowiednie warunki do prawidłowego rozwoju i godnej egzystencji.

Problem ochrony dziecka w naszym kraju reguluje szereg instrumentów prawnych, opartych na aktach prawnych europejskich i międzynarodowych. Chronią one dziecko przed zagrożeniami jego prawidłowego rozwoju. Do uznania podmiotowości małego człowieka przyczyniło się przyznanie mu określonych praw i wolności, wynikających z praw człowieka.

Prawo w Polsce jest zgodne z postanowieniami Konwencji o Prawach Dziecka oraz wymogami prawa Unii Europejskiej, jest również systematycznie dostosowywane do ratyfikowanych aktów prawnych i umów międzynarodowych.

1. Określenie pojęcia dziecko

Pojęcie dziecko jest terminem niejednoznacznym i choć wydaje się, że jest łatwe do zdefiniowania, to jednak sama definicja jest nieprecyzyjna nie tylko w doktrynie, ale też w aktach prawnych. Już definicja *Słownika języka polskiego*, uznająca dziecko, za „niedorośłą istotę ludzką od wieku młodzieńczego”⁴, ma w swym stwierdzeniu wiele niejasności i niesprecyzowanych pojęć. W *Małym słowniku języka polskiego* odnajdujemy bardziej sprecyzowaną definicję uznającą, za dziecko, każdego „niezależnie od wieku potomka swoich rodziców”⁵. Nie precyzuje i nie określa ona wieku oraz podmiotowości. W *Encyklopedii powszechnej PWN* czytamy, że dziecko to „człowiek w pierwszym okresie postnatalnego rozwoju osobniczego [...], od chwili urodzenia do zakończenia procesu

⁴ *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 1, Warszawa 1978, s. 498.

⁵ *Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupki, M. Auderska, Z. Łępicka, Warszawa 1968, s. 151.

wzrastania; według teologii chrześcijańskiej i innej religii – już od poczęcia, do zakończenia procesu dorastania. Odznacza się intensywną przemianą materii, [...] ma też wpływ na dojrzewanie i rozwój psychiki dziecka, gdyż rozwój fizyczny jest ściśle powiązany z rozwojem psychicznym”⁶.

Podstawowym aktem prawnym, który definiuje pojęcie dziecko, jest Konwencja o Prawach Dziecka, uchwalona w dniu 20 listopada 1989 roku⁷. W art. 1 tego aktu prawnego dziecko oznacza „każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat”, chyba, że zgodnie z prawem podnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletniość, nie określa on jednak granicy początkowej⁸. Można uznać to za zabieg celowy, gdyż część państw postulowała o wpisanie definicji, w której dziecko jest istotą ludzką od chwili poczęcia. Natomiast państwa, w których jest dozwolona aborcja sprzeciwiały się stanowczo takiemu zapisowi. Niedookreślenie tego pojęcia spowodowało założenie, że państwa w sposób samodzielny i swobodny określają początek dzieciństwa i życia człowieka⁹.

Wątpliwości, czy o dziecku mówimy już przed, czy po narodzeniu pozwala rozwiać preambuła, w której twórcy odwołują się do Deklaracji Praw Dziecka z dnia 20 listopada 1959 roku, wskazująca na troskę i ochronę dziecka nienarodzonego¹⁰.

Polski ustawodawca nie pozostawia złudzeń co do ochrony życia dziecka poczętego oraz wyznacza dolną i górną granicę dzieciństwa. Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka stanowi, iż dzieckiem, jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności (art. 2 ust. 1)¹¹.

⁶ Nowa encyklopedia powszechna PWN, t. 2 (D–M), red. B. Petrozolin-Skowrońska, Warszawa 1995, s. 166–167.

⁷ Konwencja o Prawach Dziecka z dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. 1991, nr 120, poz. 526).

⁸ J. Kapelańska-Pręgowska, *Dziecko i jego prawa*, w: *Leksykon ochrony praw człowieka*, red. M. Balcerzak, S. Sykuna, Warszawa 2010, s. 81–82.

⁹ I. Bobrowska, *Rzecznik praw dziecka w Polsce*, Konin 2008, s. 79.

¹⁰ *Deklaracja Praw Dziecka z dnia 20 listopada 1959 r.*, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1959.html> [dostęp: 1.10.2019].

¹¹ *Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka*, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20000060069/U/D20000069Lj.pdf> [dostęp: 1.10.2019].

2. Dziecko krzywdzone, a prawa im przysługujące

Dobro dziecka jest wartością nadrzędną, ze względu na swoją niedojrzałość, potrzebuje ono szczególnej troski, ochrony ze strony rodziców i wychowawców. Bezpieczeństwo wpływa na prawidłowy rozwój, daje poczucie stabilności, miłości i szacunku, stanowi silne fundamenty do samorealizacji w późniejszym życiu.

Krzywdzenie dzieci to wszelkiego rodzaju formy fizycznego, emocjonalnego złego traktowania, wykorzystania seksualnego i zaniedbania. Sformowano wiele definicji przemocy stosowanej wobec dzieci. Światowa Organizacja Zdrowia uznaje, że przemocą wobec dziecka jest [...] każde zamierzone i niezamierzone działanie osoby dorosłej, społeczeństwa lub państwa, które ujemnie wpływa na zdrowie, rozwój psychiczny lub psychospołeczny dziecka¹². Fundacja Dzieci Niczyje przyjęła definicję, iż [...] każde działanie lub bezczynność jednostki, instytucji lub społeczeństwa jako całości i każdy rezultat takiego działania lub bezczynność, który deprywuje różne prawa i swobody dzieci i/lub zakłóca ich optymalny rozwój¹³.

Irena Pospiszyl zwraca uwagę, jak daleko można posunąć się w krzywdzeniu drugiego człowieka, niszczyć jego poczucie wartości, świadomie pozbawiać go podstawowych potrzeb życiowych. Wyróżniamy cztery formy przemocy wobec dziecka w rodzinie: przemoc fizyczną, przemoc emocjonalną (znęcanie się psychiczne i emocjonalne), wykorzystywanie seksualne oraz zaniedbanie (forma krzywdzenia przez zaniedbanie)¹⁴.

Wydawać by się mogło, że przemoc fizyczna jest najłatwiejsza do rozpoznania, gdyż jej skutki są widoczne w postaci urazów fizycznych, sińców, śladów przypalania papierosem, ugryzień, często nawet złamania kości. Dzieci doświadczające tej formy przemocy poza śladami, które są widoczne na ich ciele, zachowują się w charakterystyczny sposób. Strach i lęk można zauważyć w relacjach z innymi ludźmi, często wybuchają

¹² Konstytucja Światowej Organizacji Zdrowia, <https://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.1948.061.0000477,konstytucja-swiatowej-organizacji-zdrowia-porozumienie-zawarte-przez-rzady-reprezentowane-na-miedzynarodowej.html> [dostęp: 1.10.2019].

¹³ E. Czyż, J. Szymańczak, *Dziecko krzywdzone. Próba opisu zjawiska*, Warszawa 1995, s. 10.

¹⁴ I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 1994, s. 93.

niewytłumaczoną złością, zamykają się w sobie, ukrywają urazy na ciele (ubiór nieadekwatny do pory roku, niechęć do zmieniania ubrań w miejscach publicznych), strach przed powrotem do domu, ucieczki, a nawet stany depresyjne. Złożony charakter zjawiska przemocy fizycznej dziecka w rodzinie nie jest, jakby się wydawało, łatwy do zdiagnozowania. Oczywiście największą szansę na wczesne wykrycie syndromów przemocy mają osoby pracujące z dziećmi, jednak często nie posiadają oni odpowiedniej wiedzy i mają trudności w zdiagnozowaniu zjawiska przemocy. Niestety często też nie zwracają uwagi na sygnały płynące od dzieci.

Przemoc psychiczna to intencjonalne zachowania dorosłych wobec dzieci, takie jak wyzwiska, groźby, straszenie, emocjonalny szantaż, wymagania nieadekwatne do możliwości i wieku dziecka, niszczenie ważnych dla dziecka rzeczy. Szczególnie ślady takiej przemocy odczuwają dzieci, kiedy doznają jej od rodziców. Krzywda płynąca z przemocy emocjonalnej wpływa na rozwój, zachowanie, nieumiejętność w kontaktach z rówieśnikami, strach przed popełnieniem błędu, zaburzeniami mowy, prowadzić może również do samookaleczania.

Każda przemoc ma wpływ na życie i rozwój dziecka. Najbardziej krzywdzące jest wykorzystanie seksualne małoletniego, który nie rozumie zaistniałej sytuacji, gdyż nie jest dojrzałe tak rozwojowo, jak i emocjonalnie. Ofiary przemocy seksualnej borykają się ze zmianami nastroju, zamykają się w sobie, pojawiają się u nich wybuchy agresji, koszmary nocne, brak zaufania, strach. Można u nich również zaobserwować objawy fizyczne tj. bóle brzucha, sińce, krwawienia z miejsc intymnych. Często nie radząc sobie z uczuciami i emocjami, jakie nimi targają, samookaleczają się, popadają w anoreksję, bądź bulimię.

Zaniedbanie dziecka, to niezaspakajanie jego podstawowych potrzeb, ale też pozostawianie go bez opieki. Normy społeczne określają prawa dziecka, dlatego też zaniedbywanie odnosi się do szkody braku ich respektowania. Przejawem zaniedbania dziecka są nie tylko zaburzenia rozwoju emocjonalnego, ale w dużej mierze rozwoju fizycznego, takiego jak niedostateczny przyrost wagi i wzrostu.

Dziecko ze względu na swą niedojrzałość powinno być otoczone szczególną troską i ochroną ze strony osób dorosłych. Jedną z głównych potrzeb małego człowieka jest zapewnienie mu bezpieczeństwa, które gwarantuje prawidłowy rozwój i zdrowie. Za bezpieczeństwo fizyczne

i psychiczne dziecka odpowiedzialność ponoszą rodzice, opiekunowie i wychowawcy, którzy powinni współpracować by stworzyć dziecku odpowiednie warunki. Powinni również udzielać mu pomocy w korzystaniu z przysługujących mu praw, dotyczących jego rozwoju fizycznego, duchowego, kształcenia i zaspakajania potrzeb emocjonalnych. Do osiągnięcia przez dziecko pełnoletniości rodzice są przedstawicielami ustawowymi i przysługuje im prawo reprezentowania dziecka przy czynnościach prawnych.

System chroniący prawa dziecka i regulujący stosunki rodzinne tworzą w oparciu o Konwencję o Prawach Dziecka, Europejską Konwencję o Ochronie Praw i Podstawowych Wolności, jak również wcześniej powstałe ratyfikowane akty prawne i ustawy krajowe. Na podstawie art. 91 ust. 1, 2 i 3 Konstytucji RP pierwszeństwo przed ustawą mają ratyfikowane umowy międzynarodowe po ich ogłoszeniu, które są bezpośrednio stosowane. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., która weszła w życie 17 października 1997 roku, to akt prawny o najwyższej mocy w Polsce, zapewniający nienaruszalność fizyczną i psychiczną dziecka oraz każdej istoty ludzkiej¹⁵.

Art. 72 Konstytucji RP, stanowi podstawy „do żądania od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją”¹⁶. Ustawodawca zobowiązuje władze publiczne do ochrony dziecka przed wymienionymi w ustawie zagrożeniami i szkodliwymi sytuacjami, wszystkimi dostępnymi środkami i metodami. Ochrona przed niekorzystnymi zjawiskami powinna zabezpieczać i nie dopuszczać do sytuacji, w jakiej dziecko stałoby się ofiarą¹⁷.

Konstytucja RP w art. 40 zapewnia dziecku prawo do ochrony przed przemocą, złym traktowaniem i zaniedbaniem. Zakazuje ona również tortur, okrutnego traktowania i kar cielesnych. Zobowiązuje władze publiczne do zapobiegania i karania, za wyżej wymienione czyny, przeciwdziałanie przemocy, w szczególności poprzez odpowiednie regulacje ustawowe przez władze wykonawcze i podległe im organy¹⁸.

¹⁵ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz.U. nr 78, poz. 483).

¹⁶ Art. 30 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, op.cit.

¹⁷ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 368.

¹⁸ *Ibidem*, s. 221.

W dniu 29 lipca 2005 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił Ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w której określił, że przemoc w rodzinie narusza podstawowe prawa człowieka, do życia, zdrowia i poszanowania godności osobistej. Wskazał w niej, że władza publiczna ma obowiązek zapewnić obywatelom równe traktowanie i poszanowanie ich praw i wolności, a także pogłębiła skuteczność przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Ustawa określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady postępowania osób dotkniętych przemocą w rodzinie, a także postępowania wobec osób stosujących przemoc. Zdefiniowała ona również pojęcie przemocy w rodzinie, które należy rozumieć jako „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób [...] narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające i godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”¹⁹.

3. Rola Rzecznika Praw Dziecka

Dnia 6 stycznia 2000 roku, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej przyjął Ustawę o Rzeczniku Praw Dziecka. Rzecznik stoi na straży praw dziecka określonych w Konstytucji RP, Konwencji o prawach dziecka, przepisach prawnych, szanując przy tym odpowiedzialność prawa i obowiązki rodziców. W wykonywaniu swych obowiązków i uprawnień kieruje się dobrem dziecka, biorąc pod uwagę jego rozwój i naturalne środowisko, którym jest rodzina²⁰.

„Rzecznik działa na rzecz ochrony praw dziecka, w szczególności:

- 1) prawa do życia i ochrony zdrowia;
- 2) prawa do wychowania w rodzinie;
- 3) prawa do godziwych warunków socjalnych;
- 4) prawa do nauki.

¹⁹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2015, poz. 1390; 2019, poz. 730, 1818).

²⁰ Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka, (Dz.U. 2017, poz. 922; 2019, poz. 730), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20000060069/U/D20000069Lj.pdf> [dostęp: 1.10.2019].

[...] do ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem. [...] szczególną troską i pomocą otacza dzieci niepełnosprawne. [...] upowszechnia prawa dziecka oraz metody ich ochrony”²¹.

Najczęstszymi sprawami związanymi z prawem do życia i ochrony zdrowia, z którymi ma do czynienia Rzecznik Praw Dziecka, są dostępność do lekarzy specjalistów i nowoczesnego leczenia, bezpiecznych procedur medycznych, kosztów leczenia, szczepień ochronnych, opieki medycznej okołoporodowej, ochrony życia i zdrowia dzieci nienarodzonych, zażywania i nadużywania substancji psychoaktywnych. Sprawy dotyczące prawa dziecka do wychowania w rodzinie, w których Rzecznik zwracał się do organów i instytucji o podjęcie działania, bądź udzielenie informacji dotyczyły między innymi relacji praw dziecka do rodziców, kontaktów dziecka z rodzicami, odbierania dzieci z powodu ubóstwa rodziców, przestrzegania praw dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, ochrona praw dziecka podczas adopcji, wspieranie rodzin z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, działalność placówek wsparcia dziennego. W przestrzeganiu prawa do godziwych warunków socjalnych Rzecznik najczęściej podejmował działania na rzecz spraw związanymi z procedurami przyznawania i wypłacania świadczeń rodzinnych, bezdomnością dzieci, orzekaniem o niepełnosprawności, niewystarczającej liczbie lokali socjalnych. W sprawach związanych z prawem do nauki wiodącym problemem jest przyjmowanie dzieci do żłobków, rekrutacja do przedszkoli i szkół, ocenianie uczniów, pomoc psychologiczno-pedagogiczna, przestrzeganie prawa, bezpieczeństwa i higieny w placówkach oświatowych²².

Rzecznikowi Praw Dziecka w wykonywaniu zadań pozwalających na szybką i skuteczną interwencję w celach ochrony praw i dobra dzieci pomaga Biuro, składające się z wielu jednostek organizacyjnych, między innymi takich, jak Zespół Dziecięcego Telefonu Zaufania i Przyjęć Interesantów, który udziela informacji, wsparcia, prowadzi doraźne inter-

²¹ Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka z dnia 6 stycznia 2000 r. (Dz.U. 2017, poz. 922; 2019, poz. 730), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20000060069/U/D20000069Lj.pdf> [dostęp: 1.10.2019].

²² Informacja o działalności Rzecznika Praw Dziecka za rok 2016 oraz uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka, Warszawa 2018, s. 18–180.

wencje. Zespół do spraw Edukacji i Wychowania, którego zadaniem jest przestrzeganie praw dziecka do nauki, opieka nad rodziną i dzieckiem, dostęp do dóbr kultury, rozrywki i wypoczynku. Zespół Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych zajmuje się monitorowaniem prawa polskiego i jego zgodności z obowiązującym międzynarodowymi prawami dziecka, analizuje, sporządza opinie dotyczące zgodności ustaw z Konstytucją RP i umowami międzynarodowymi, udziela również pomocy polskim dzieciom przebywającym za granicą. Zespół Spraw Rodzinnych i Nietletnich, zadaniami którego jest przestrzeganie praw dziecka i interweniowanie w sprawach wychowania w rodzinie, pobytem w rodzinie zastępczej, bądź całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej, ochrona dziecka przed przemocą i różnego rodzaju patologiami. Zespół Spraw Społecznych i Prawa Administracyjnego zajmuje się monitorowaniem przestrzegania praw dziecka, jego prawa do godziwych warunków socjalnych oraz prawa do życia i ochrony zdrowia. Gabinet Rzecznika Praw Dziecka koncentruje się na merytorycznym i organizacyjnym wspieraniu zadań realizowanych przez Rzecznika Praw Dziecka, natomiast Zespół Administracyjny zajmuje się obsługą organizacyjno-administracyjną i finansową Biura Rzecznika Praw Dziecka²³.

Zakończenie

Przemoc wobec dzieci i ich krzywdzenie ma swoje bezpośrednie i długotrwałe konsekwencje, tak indywidualne, jak i społeczne. Rozpatrywana jest w różnorodnym kontekście społecznym. Ograniczenie przemocy i zapobieganie jej jest jednym z najważniejszych celów obecnego życia społecznego. Wskazane przeze mnie aspekty dziecka krzywdzonego są najbardziej rozpowszechnionymi działaniami przemocy wobec niego. Zmiany ustrojowe zaistniałe w naszym kraju doprowadziły do powstania i sformułowania aktów prawnych, które zapobiegają, przeciwdziałają, jak również chronią ofiary przemocy, a w szczególności dzieci.

Należy dążyć do zahamowania bezkarności sprawców przemocy wobec dzieci poprzez stosowanie prawa, które będzie doprowadzać do ukarania, izolacji czy też przymusowego leczenia za przestępstwa wobec

²³ Ibidem, s. 15–16.

dzieci. Podniesienie świadomości i edukacja społeczeństwa w zakresie praw dziecka oraz zamazywanie prawdy o dziecku krzywdzonym jest istotnym działaniem w uwrażliwieniu społeczeństwa. Konieczne jest również systematyczne wdrażanie europejskich i międzynarodowych standardów prawnych do krajowego porządku prawnego, dotyczących praw i ochrony dzieci.

Dzieci mają prawo do życia wolnego od przemocy, godnego i szczęśliwego, w którym dorośli otaczają je miłością, szczęściem i troską, gdzie czują się bezpieczne, są ufne, świadome swej własnej wartości.

Bibliografia

- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Bobrowska I., *Rzecznik praw dziecka w Polsce*, Konin 2008.
- Czyż E., Szymańczak J., *Dziecko krzywdzone. Próba opisu zjawiska*, Warszawa 1995.
- Deklaracja Praw Dziecka z dnia 20 listopada 1959 r.*, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1959.html>.
- Informacja o działalności Rzecznika Praw Dziecka za rok 2016 oraz uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka*, Warszawa 2018.
- Jan Paweł II, *Adhortacje Familiaris Consortio*, [w:] *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. I, Kraków 2006.
- Kapelańska-Pręgowska J., *Dziecko i jego prawa*, [w:] *Leksykon ochrony praw człowieka*, red. Balcerzak M., Sykuna S., Warszawa 2010.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz.U. nr 78, poz. 483).
- Konstytucja Światowej Organizacji Zdrowia*, <https://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.1948.061.0000477,konstytucja-swiatowej-organizacji-zdrowia-porozumienie-zawarte-przez-rzady-reprezentowane-na-miedzynarodowej.html>.
- Konwencja o Prawach Dziecka z dnia 20 listopada 1989 r.* (Dz.U. 1991, nr 120, poz. 526).
- Korczak J., *Pisma rozproszone*, t. 1: *Listy (1913–1939)*, „Dzieła”, t. 14, Warszawa 2008.

- Mały słownik języka polskiego*, red. Skorupka S., Auderska M., Łępicka Z., Warszawa 1968.
- Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 2 (D–M), red. Petrozolin-Skowrońska B., Warszawa 1995.
- Popiszyl I., *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 1994.
- Słownik języka polskiego*, red. Szymczak M., t. 1, Warszawa 1978.
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka*, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20000060069/U/D20000069Lj.pdf>.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz.U. 2015, poz. 1390; 2019, poz. 730, 1818).
- Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka z dnia 6 stycznia 2000 r.* (Dz.U. 2017, poz. 922; 2019, poz. 730), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20000060069/U/D20000069Lj.pdf>.

Summary

One of the most important rights for every child is the right to family upbringing and physical and mental integrity. The basis for proper functioning in adult life are proper growth conditions enabling the youngest children to undergo intellectual and emotional development. The educational environment influences the later quality of life of a young person, which shapes the potential serving the whole society. The most important and most important legal act in Poland is the Constitution of the Republic of Poland 2nd of April 1997 together with ratified international agreements, laws and regulations, ensures the protection of children's rights.

Keywords: child, child abused, violence, law, Ombudsman for Children, Constitution